Святкування ювілею Миколи Лисенка в 1942 році в окупованому Львові

Степан Пахолко. Ольга Мартин. Львів

З нагоди сотих роковин народження Миколи Лисенка у Львові під гуркіт гармат Інститут народної творчості організував 31 липня – 3 серпня 1942 року Перший Крайовий конкурс хорів Галичини. На заклик його директора, палкого ентузіаста хорового співу о. Северина Сапруна відгукнулося багато професіоналів-музикантів, громадських діячів і просто українських патріотів. До складу журі увійшли д-р. К. Паньківський, о. С. Сапрун, д-р. Е. Цегельський, д-р. В. Барвінський, д-р. С. Людкевич, д-р. З. Лисько, професор М. Колесса, диригент Львівської опери Л. Туркевич [1].

Для проведення конкурсу було створено центральну, окружну, а також повітові і місцеві комісії, які розробили програми, інструкції та забезпечували хорові колективи нотним матеріалом, виготовили пам'ятні медалі та відзнаки. Окрім індивідуально вибраного репертуару, хори повинні були вивчити три обов'язкові композиції Лисенка: "Ой, діброво, темний гаю", "Ой, гай мати", "Час додому, час".

До 1939 року композиції Лисенка звучали майже в кожному галицькому селі, де діяли організовані "Просвітою", товариствами "Боян" та "Думка" хорові гуртки. Його популярність на Галичині була надзвичайно великою. Навіть Друга світова війна не стала на перешкоді святкуванню сторічного ювілею від дня народження славетного композитора

Традиція хорового співу до Другої світової війни була дуже поширеною на Галичині. Сільські та містечкові хори організовувалися у той час при хатах-читальнях "Просвіти", при церквах та навчальних закладах. Як тут не згадати давню притчу, яку нераз чули ми від батьків: «У Свят Вечір зібрав добрий Господь у раю дітей усіх народів світу, щоб їм дарунки роздати. Дітям Швейцарії дав дар гостинності, дітям Німецьким – дар точності, дітям Франції дав дар красномовності, італійським дітям дав дар і хист до мистецтва. Усіх

дітей пообдаровував Господь. І відійшли діти, радіючи дарункам. І побачив Господь у кутку раю дитину в убогій одежині; вона нічого не говорили, а тільки сльози блищали в її очах. Була це українська дитина, що не зважилась в своїй убогій одежині стати перед Господнім обличчям. І зажурився добрий Господь. Він роздав уже всі дари, що мав. І задумався Господь – та за хвилину прояснило його лице. Він прикликав українську дитину до себе і дав їй дар, що розраду мав нести в турботах і радість виявляти, силу давати у зневірі, дар, що його ніхто більше не дістав: дав їй хист до співу, дав пісню, ту пісню, що її почав співати український народ і дивувати нею інших, бо пісня ця – пісня від самого Бога».

В передові до Альманаху Першого Крайового конкурсу хорів у Галичині письменник Б. Гошовський (1907-1986) зазначив: «Українська пісня, викохана серед чарів української природи і безустанного змагу збройного хлібороба-лицаря за основи національного буття і довгі століття зберігана в світі її українського села, ця пісня знайшла на кінець свого натхненного звеличника і свого жерця – Миколу Лисенка, цього, що поруч Шевченка, другого співця України, що вслуханий у народну пісню, вивів її з під стріх, і силою свого генія зачарував у величне царство музичного духа нації і всьому світові показав його невмируще багатство та його красу» [2].

Запрошення взяти участь у Крайовому конкурсі з нагоди сторічного ювілею Миколи Лисенка отримали аж 450 хорів, серед яких під час відбіркових турів було визначено тридцять найкращих, котрі й виступили у Львові. Із них 16 – сільських, 10 – містечкових і 4 репрезентативних великоміських: Дрогобицький і Станиславівський "Бояни", Станиславівська "Думка" та Львівська "Сурма".

На фестиваль української пісні приїхало до Львова 1200 співаків. Цілий день у суботу перед конкурсом прибували вони на Головний вокзал та станцію Підзамче, одягнені в народні строї, і, мов повінь, заливали вулиці міста. Відтак організованими колонами усі хористи, уставлені трійками, у своїх оригінальних народних строях з Галичини, Лемківщини та Посяння з піснею на устах

пройшлися парадом вулицями Львова до Оперного театру, викликаючи подив і захоплення городян. Львів'яни з захопленням зустрічали тих, що прийшли віддати шану Миколі Лисенкові. Між хоровими колективами, котрі приїхали вшанувати композитора, найбільш вирізнялися красою народних строїв гуцули. Участь у цьому конкурсі була своєрідним протестом проти німецької окупації, останньою барикадою перед нищенням нашої духовності.

Першого дня делегації від усіх хорів відвідали митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького і одержали його архіпастирське благословення. Стоголосим хором прозвучав на Святоюрських горбах гімн "Боже, великий, єдиний" Миколи Лисенка.

Та кульмінаційним був виступ усіх хорів у Стрийському парку, де ще далеко перед виступом хорів сходився народ, підшукуючи собі вигідні місця. Десь біля 3-ої години почалися виступи поодиноких хорів - найкращих з кращих. Після кожної пісні буря оплесків. Разом співало 1200 осіб під диригуванням о. С. Сапруна. Нелегко описати той спонтанний вибух оплесків, якими присутні вітали хористів після кожної пісні. Від радості у багатьох людей на очах були сльози. То був усенародний тріумф високої мистецької культури хорового співу та української культури. Виступ надзвичайного хору, за спогадами очевидців, викликав небувалий ентузіазм і захоплення публіки. Здавалося, що співає увесь український народ, заявляючи світові, що він живий і, допоки лунає пісня, непереможний.

Львів'яни з подивом дивитися на жорстоких представників "герренфольксу" (з нім. – панівна нація), що так серцями сприймали українську музику. Німці на той час ще не наважувалися забороняти такі народні зібрання та прилюдні концерти. Під час цього параду вони тільки забезпечували правопорядок. Учасники хорів, незважаючи на те, що були оголошені комендантські години, часом засиджувалися допізна і, повертаючись додому, ховалися від патрулів у під'їзди. Зрештою, проведення цього конкурсу було в якийсь спосіб погоджене з німецьким урядом, за що пізніше дуже осуджувала радянська влада провідних діячів української культури. В 1945 році

«освободітелі» організували у Львові ще один, альтернативний ювілей М.Лисенка.

Конкурс проходив у трьох номінаціях: 1) великоміські хори; 2) містечкові хори; 3) сільські хори. Хор "Боян Дрогобицький" з м. Дрогобича посів перше місце серед великоміських хорів і був нагороджений лавровим вінком, а його диригент - спеціальною батутою. Серед сільських хорів перше місце посів хор під керівництво Богдана Антківа з села Острів на Тернопільщині, що своєю співацькою культурою вирізнявся помітно серед сільських хорів. Хор містечка Яворів на Львівщині був найкращим серед містечкових хорів.

Переможці конкурсу були нагороджені срібними диригентськими паличками, чашами і грошовими преміями по 500 злотих – великими на той час грішми. Кошти на ці нагороди надали "Центросоюз", "Маслосоюз", ресторани, народна торгівля, магазини господарських товарів, домашнього вжитку, книгарні, парфумерії, дрібні ремісники і навіть одна корчма [3].

Для гостей та учасників святкування ювілею була випущена пам'ятна медаль та відзнака з зображення Миколи Лисенка. Медаль була виготовлена в майстерні мистецького об'єднання «Спілка праці українських образотворчих мистців» у Львові. Для масового поширення митці виготовили також цілий ряд гіпсових та теракотових медалей з зображенням І. Мазепи, С. Петлюри, Є.Коновальця, Т. Шевченка, І. Франка, Б. Хмельницького, В. Міхновського, М. Тарнавського, Л. Українки, А. Шептицького, П. Полуботка [4].

Перший Крайовий конкурс хорів у Галичині, що закінчився таким величним акордом, не був якимось збігом обставин чи випадком. Він був наслідком впертої, скоординованої праці його організаторів, десятків диригентів та цілих сотень безіменної маси хорів з усіх усюд Галичини, що не шкодували ні часу, ні праці, щоб гідно і величаво відсвяткувати 100-річчя з дня народження батька української музики Миколи Лисенка.

Джерела та література:

1. Перший крайовий конкурс хорів Галичини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // www.ukr.wikipedia.org.wiki.

2. Альманах Першого Краєвого Конкурсу Хорів у Галичині. – Львів, 1943.

3. Скавон Б. Хор нескорених / Б. Скавон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // www.news.if.uf/ntws/2915.html.

4. Пахолко С. Медалі Спілки праці українських образотворчих митців Львова «Зимова допомога 1941-1942» / С. Пахолко, О. Мельник // Нумізматика і фалеристика. – 2011. – №1. – С.22-23.

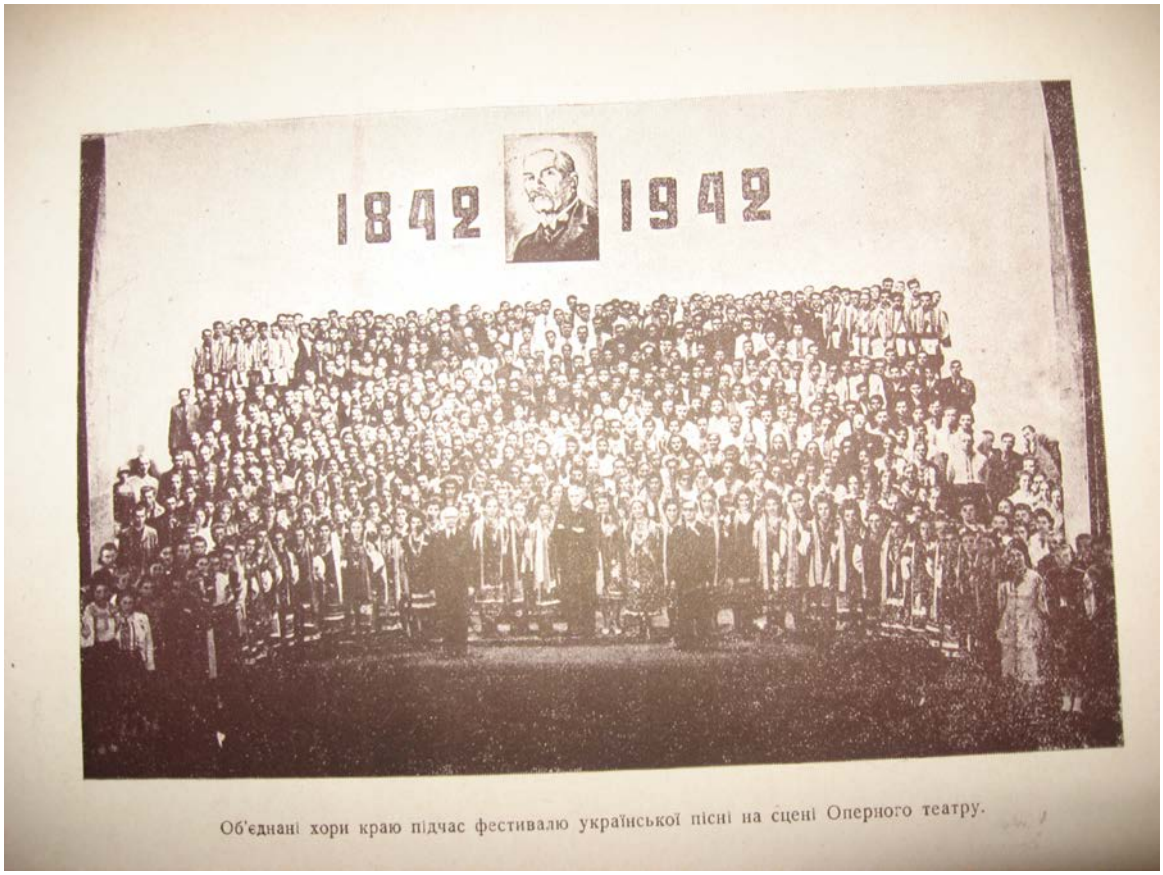

Об’єднані хори Краю під час фестивалю української пісні на сцені Оперного театру

Альманах Першого Краєвого Конкурсу Хорів у Галичині

Відзнака членів співочого товариства

Нагороди

Пам’ятна медаль до 10-ліття з дня народження М. Лисенка

Пам’ятний значок для учасників святкування

Українські хори з піснею крокують вулицями окупованого Львова

Парад хорів вулицями окупованого Львова